

[View the original article](#)

RFE/RL Graphics

Photo: RFE/RL Graphics

گزیده‌هایی از راديو آزادي

جاده واخان افغانستان به بن‌بست چین رسید؛ گذرگاهی که می‌تواند برای ایران هم مهم باشد

۱۴۰۵/مهر/۲۵

راديو فردا

مقام‌های طالبان ۱۲ مهرماه جاده‌ تازه‌ای را که تا مرز افغانستان و چین امتداد یافته است، افتتاح کردند، اما همسایه شرقی افغانستان روی خوشی به این اقدام نشان نداد.

افتتاح جاده واخان در شرایطی صورت گرفت که جمهوری اسلامی ایران نیز در پی محاصره دریایی توسط آمریکا در تلاش است مسیرهای زمینی و ریلی جایگزین را به‌ویژه برای تجارت با چین گسترش دهد و همین مسیر نیز در برخی محافل ایران به‌عنوان یکی از گزینه‌های احتمالی اتصال زمینی به چین مطرح شده است.

اما چین نه نماینده‌ای به مراسم افتتاح این جاده فرستاد و نه واکنش رسمی به آن نشان داد. مرز دو کشور نیز که به شدت تحت تدابیر امنیتی قرار دارد، همچنان بسته ماند. در تصاویر منتشرشده از مراسم، دوربین‌های امنیتی چین دیده می‌شوند که از پشت حصارهای سیم خاردار، منطقه را زیر نظر دارند.

تصویر ماهواره‌ای ثبت‌شده در ۱۹ مهر تأیید می‌کند که جاده جدید، همان‌طور که طالبان اعلام کرده، تا فاصله چند ده متری مرز چین ساخته شده است.

با این حال، ژو یونگبیائو، مدیر مرکز مطالعات افغانستان در دانشگاه لانژو چین، به رادیو اروپای آزاد/رادیو آزادی می‌گوید احتمال بازگشایی این گذرگاه کوهستانی از سوی پکن در آینده نزدیک «بسیار ناچیز» است.

تصویر ماهواره‌ای ثبت‌شده در ۱۹ مهر که جاده جدید افغانستان (خط مستقیم در سمت چپ تصویر) را نشان می‌دهد؛ جاده‌ای که تا فاصله چند ده متری مرز چین امتداد یافته است. در سمت چینی مرز، حصارهای که از شمال به جنوب کشیده شده، با سیم خاردار، مواضع تیربار و خندق تقویت شده است.

او می‌گوید: «اقتصاد افغانستان بسیار کوچک است و ارزش اقتصادی ناچیزی برای چین دارد. در مقابل، بازگشایی این مسیر هزینه‌های مالی سنگین و مخاطرات امنیتی قابل‌توجهی به همراه خواهد داشت.»

صادرات اصلی افغانستان به چین در حال حاضر شامل دانه کاج، زردآلوی خشک و سنگ‌های قیمتی است.

به‌گفته این کارشناس چینی، از نگاه پکن، خطر فعالیت گروه‌های اسلام‌گرای مسلح در افغانستان به‌مراتب جدی‌تر از آن است که منافع احتمالی بازگشایی مرز بتواند آن را توجیه کند.

او به‌طور مشخص از «جنبش اسلامی ترکستان شرقی» نام می‌برد؛ گروهی مسلح از اویغورها که خواهان تشکیل حکومتی اسلامی در منطقه سین‌کیانگ چین است. بر اساس گزارشی که سازمان ملل متحد در سال ۲۰۲۶ منتشر کرده، این گروه در ولایت بدخشان افغانستان، محل احداث جاده جدید، فعالیت دارد.

ژو می‌گوید: «کابل تقریباً به هیچ‌یک از خواسته‌های چین درباره برخورد با جنبش اسلامی ترکستان شرقی عمل نکرده است. بنابراین بعید است پکن در آینده نزدیک امتیاز بیشتری به طالبان بدهد.»

به اعتقاد او، طالبان با ساخت این جاده شنی که فعلاً به مرز بسته چین ختم می‌شود، بیش از هر چیز می‌خواهد توانایی خود در اجرای پروژه‌های زیرساختی در مناطق دورافتاده افغانستان را به پکن نشان دهد.

بر اساس گزارش‌ها، این جاده را مهندسان افغان با بودجه دولت طالبان و هزینه‌ای معادل پنج میلیون و ۶۰۰ هزار دلار ساخته‌اند.

رحمت‌الله نجیب، والی منصوب طالبان در بدخشان، در مراسم افتتاح جاده مدعی شد که «در هیچ بخشی» از این منطقه مشکل امنیتی وجود ندارد.

نمایی از مرز چین از سمت خاک افغانستان، هم‌زمان با مراسم افتتاح جاده جدیدی که تا شرقی‌ترین نقطه افغانستان امتداد یافته است

با وجود بی‌میلی چین به بازگشایی مرز، بسیاری از ساکنان دالان واخان در ولایت بدخشان امیدوارند که این جاده، در صورت اتصال به چین، زندگی آن‌ها را دگرگون کند.

یارمحمد، راهنمای گردشگری در منطقه، به رادیو اروپای آزاد/رادیو آزادی می‌گوید: «این جاده برای مردم واخان چیزی فراتر از یک پروژه حمل‌ونقل است. امید به کاهش انزوا، بهبود شرایط زندگی و ارتباط بیشتر با جهان بیرون را در آن‌ها زنده کرده است.»

ساخت این مسیر در سال ۲۰۱۹ و در دوره دولت پیشین افغانستان، که از حمایت آمریکا برخوردار بود، آغاز شد. پروژه پس از بازگشت طالبان به قدرت در سال ۲۰۲۱ متوقف شد، اما ساخت آن در سال ۲۰۲۳ از سر گرفته شد و اکنون جاده تا نزدیکی مرز چین رسیده است.

یارمحمد می‌گوید جاده جدید از همین حالا نیز برای ساکنان منطقه سودمند بوده، اما «تأثیر واقعی آن به بازگشایی رسمی مرز چین بستگی خواهد داشت».

نقشه‌ای کلی و تقریبی از موقعیت جاده واخان افغانستان در نزدیکی مرز چین

برای حکومت طالبان، این مسیر تنها یک پروژه عمرانی نیست. مقام‌های این گروه امیدوارند که با باز شدن گذرگاه واخان، وابستگی افغانستان به مسیرهای تجاری کشورهای همسایه کاهش یابد.

در گزارشی رسمی که حکومت طالبان درباره دلایل تلاش برای ایجاد گذرگاه مرزی با چین منتشر کرده، آمده است: «بازگشایی دالان واخان، افغانستان را یک‌بار برای همیشه از فشار کشورهای همسایه رها خواهد کرد؛ کشورهایی که بارها از مسیر کراچی، بندر گوادر پاکستان و بندر چابهار ایران برای مقاصد سیاسی استفاده می‌کنند و هر سال زیان‌های مالی هنگفتی به بازرگانان و شهروندان ما وارد می‌شود.»

چرا چین مرز افغانستان را بسته نگه داشته است؟

در سوی چینی مرز، زیرساخت‌هایی از جمله جاده‌ای که مسیر جدید طالبان ظاهراً به سمت آن کشیده شده، بیش از یک دهه پیش احداث شده است.

اما هدف پکن از ساخت این جاده، گسترش تجارت با افغانستان نبود؛ چین می‌خواست با تسهیل رفت‌وآمد گشت‌های مسلح، کنترل امنیتی خود بر مرز را تقویت کند.

مرز مشترک چین و افغانستان حدود ۷۶ کیلومتر طول دارد و رسانه‌های چینی از آن به‌عنوان یکی از «خطوط مقدم اصلی مبارزه با تروریسم» یاد کرده‌اند.

دالان واخان نوار باریکی از خاک افغانستان است که شکل‌گیری آن به رقابت امپراتوری‌های روسیه و بریتانیا بر سر نفوذ در آسیای مرکزی در قرن نوزدهم بازمی‌گردد.

در جریان این رقابت ژئوپلیتیکی که به «بازی بزرگ» شهرت یافت، واخان به‌عنوان منطقه‌ای حائل میان قلمرو دو امپراتوری شکل گرفت.

این منطقه از دیرباز یکی از دورافتاده‌ترین و محروم‌ترین نقاط افغانستان بوده است. انزوای جغرافیایی، شرایط سخت زندگی و دسترسی محدود به خدمات بهداشتی از مشکلات دیرینه ساکنان واخان است. در گزارشی که سال ۲۰۱۲ منتشر شد، میزان مرگ‌ومیر کودکان زیر یک سال در این منطقه تا ۳۰ درصد نیز ذکر شده بود.

یک دامدار در واخان افغانستان، سال ۲۰۲۱

احسان‌الله عمرخیل، کارشناس مسائل چین مستقر در مالزی، نیز معتقد است جاده تازه افغانستان «بیش از آنکه راهی واقعی برای اتصال بازرگانان افغان به بازارهای چین باشد، اقدامی نمادین است».

او به رادیو اروپای آزاد/رادیو آزادی می‌گوید که از دیدگاه پکن، هزینه‌های بازگشایی احتمالی مرز از فرصت‌ها و منافع اقتصادی آن بیشتر است.

این نگاه در واکنش برخی رسانه‌های چینی به احداث جاده نیز دیده می‌شود.

در مقاله‌ای که روز ۱۸ مهر در وبسایت پرمخاطب چینی «سوهو» منتشر شد، نویسندگان دو مانع اصلی را بر سر بازگشایی مرز برشمرد: شرایط دشوار جغرافیایی و خطر فعالیت گروه‌های اسلام‌گرای مسلح.

گذرگاه کوهستانی مورد نظر در ارتفاع حدود چهار هزار و ۸۰۰ متری قرار دارد و به دلیل شرایط آب‌وهوایی، تنها در حدود سه ماه از تابستان امکان عبور خودرو از آن وجود دارد.

نویسندگان مقاله با اشاره به نگرانی‌های امنیتی چین نوشت: «صریح بگوییم، آنچه چین منتظر آن است یک جاده نیست، بلکه پاسخ به چند پرسش است: آیا طالبان واقعاً می‌تواند قلمرو خود را کنترل کند؟ آیا اردوگاه‌های آموزش تروریست‌ها همچنان فعال‌اند؟ آیا خطر نفوذ از مرز مهار شده است؟»

او افزود: «تا زمانی که این مسائل حل نشود، سیم‌های خاردار برچیده نخواهند شد.»

به نوشته این تحلیلگر، اگر طالبان نتواند انتظارات پکن دربارهٔ مقابله با گروه‌های مسلح را برآورده کند، چین دلیلی برای شتاب در بازگشایی مرز نخواهد داشت.

او در پایان نوشت: «ما همچنان منتظر می‌مانیم. چین عجله‌ای ندارد؛ افغانستان است که عجله دارد.»

مسیر احتمالی تجارت ایران با چین؟

افتتاح جادهٔ واخان در شرایطی صورت گرفت که جمهوری اسلامی ایران نیز در پی محاصرهٔ دریایی توسط آمریکا که از ۲۳ تیرماه آغاز شده، در تلاش است مسیرهای زمینی و ریلی جایگزین را به‌ویژه برای تجارت با چین گسترش دهد و همین مسیر واخان نیز در محافل اقتصادی ایران به‌عنوان یکی از گزینه‌های احتمالی اتصال زمینی به چین مطرح شده است.

مرداد امسال، یک اندیشکدهٔ ایرانی پیشنهاد کرد که صندوق توسعهٔ ملی در احداث کریدور ریلی و جاده‌ای ایران، افغانستان و چین از مسیر واخان سرمایه‌گذاری کند. رسانهٔ اقتصادی اکوایران نیز این مسیر را یکی از گزینه‌های احتمالی اتصال زمینی ایران به چین در شرایط اختلال در تجارت دریایی معرفی کرده است.

در همین حال، مقام‌های افغانستان از مذاکرات با ایران و ترکیه برای توسعهٔ راه‌آهن خواف-هرات تا مزارشریف، با هدف اتصال شبکه‌های ریلی منطقه به شرق آسیا، خبر داده‌اند.

با این همه، هنوز توافقی برای امتداد این مسیر به چین از طریق واخان اعلام نشده و گذرگاه مرزی افغانستان و چین نیز همچنان بسته است.

سیندره لانگموئن و خبرنگاران بخش افغانستان رادیو اروپای آزاد/رادیو آزادی در تهیهٔ نسخهٔ اصلی این گزارش و تحریریهٔ رادیو فردا در تنظیم نسخهٔ فارسی این گزارش مشارکت داشته‌اند.

این مطلب بخشی از:

گزیده‌هایی از رادیو آزادی

فراتر از خبر

بایگانی

سیاسی